

Л. М. АЛЕКСЕЄНКО
М. М. НАЗАРОВ

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

У статті охарактеризовано сучасний стан інвестиційного клімату України. На основі проведеного аналітичного спостереження визначено основні причини низької інвестиційної активності національної економіки. Запропоновано пріоритетні напрями поліпшення інвестиційного клімату та шляхи підвищення інвестиційної привабливості України через вдосконалення правової та організаційної бази щодо реалізації вітчизняної стратегії залучення іноземного капіталу.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна активність, інвестиційний клімат, прямі іноземні інвестиції, інвестор, інвестиційний імідж, інвестиційна привабливість.

СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ БЛАГОПРИЯТНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА УКРАИНЫ

В статье охарактеризовано современное состояние инвестиционного климата Украины. На основе проведенного аналитического наблюдения определены основные причины низкой инвестиционной активности национальной экономики. Предложены приоритетные направления улучшения инвестиционного климата и пути повышения инвестиционной привлекательности Украины через совершенствование правовой и организационной базы относительно реализации отечественной стратегии привлечения иностранного капитала.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная активность, инвестиционный климат, прямые иностранные инвестиции, инвестор, инвестиционный имидж, инвестиционная привлекательность.

STATUS AND PROBLEMS OF FORMATION OF FAVOURABLE INVESTMENT CLIMATE IN UKRAINE

The modern state of investment climate of Ukraine for the last three years is described in this article. The conducted analytical supervision gave an opportunity to define principal reasons of subzero investment activity of national economy, that consist in a presence the risks of destabilization at the currency market, to the difficult situation in the field of bank, to the unsatisfactory state of affairs of foreign market after the traditional commodity groups of the Ukrainian export, narrow spectrum of spheres of investing for to industries for middle investors and other. On the basis of analysis of existent obstacles priority directions of improvement of investment climate and ways of increase of investment attractiveness of Ukraine are offered through perfection of legal and organizational base in relation to realization of home strategy of bringing in of foreign capital.

Keywords: investment, investment activity, investment climate, foreign direct investment, investor, investment image, investment attractiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Тенденція розвитку економіки XXI ст. у руслі глобалізації є вирішальною стратегією для багатьох країн світу. Тому в перспективі вона визначатиме стан світової економіки, впливатиме на фінансову політику, стане пріоритетною в зовнішньоекономічній діяльності багатьох країн, насамперед країн, що залежать від світового капіталу. За цих умов жодна країна не може залишатись осторонь, тим більше Україна, яка прагне до входження в систему нового порядку. Іноземні інвестиції – один з ключів до інтеграції ринкової та демократичної України в Європу. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать динаміка соціально-економічного розвитку та можливість модернізації на цій основі національної економіки. Несприятлива фінансово-економічна ситуація в Україні, адміністративні механізми наповнення бюджету, відсутність фіскальної стабільності, зародковий стан фондового ринку України, корупція та 152 місце серед 183 країн за критерієм інвестиційної привабливості – далеко не всі, але одні з найвагоміших факторів, які спричинили значне скорочення іноземних інвестицій в Україні в останні роки. Разом з тим, варто констатувати, що національне законодавство в сфері регулюванні іноземних інвестицій декларує захист та усіляке сприяння іноземним інвестиціям, встановивши державні гарантії захисту іноземних інвестицій, звільнення від

сплати ввізного мита товарів, що ввозяться на митну територію України іноземними інвесторами відповідно до Закону України "Про режим іноземного інвестування" на строк не менше трьох років, їх першочергове митне оформлення, спрощення наприкінці 2010 року процедури здійснення іноземних інвестицій в грошовій формі та повернення іноземної інвестиції, прибутків, доходів та інших коштів, одержаних іноземним інвестором від інвестиційної діяльності в Україні [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам залучення інвестицій в економіку України та вивченню її інвестиційного клімату присвячені праці багатьох вчених, зокрема: В.Н. Амітана, М.І. Долішнього, С.В. Єкімова, Г.В. Козаченка, Т.В. Майорова, В.К. Мамутова, В.М. Лотош, О. Пирогова, С.М. Писаренка, О.О. Удалих, В.Ф. Федоренко, М.М. Якубовського та ін. [2–4]. Чимало уваги вчені економісти приділяють інвестуванню капіталу, але зважаючи на швидкі темпи інтеграції України у світовий економічний простір, що спричиняє появу нових умов функціонування економіки, залишається багато актуальних питань та проблем, пов'язаних з інвестуванням іноземного капіталу, що потребують нагального дослідження та вирішення. Разом з тим, проблеми забезпечення сприятливого інвестиційного клімату потребують постійного розгляду, аналізу та вирішення, особливо в період економічної нестабільності, коли ризик вкладень в об'єкти інвестування значно зростає.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз сучасних проблем та визначення основних напрямів підвищення інвестиційної привабливості України шляхом покращення інвестиційного клімату.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, в умовах економічної нестабільності, питання поліпшення інвестиційного клімату країни є актуальним як ніколи. Першочерговим завданням є залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій в реальний сектор національної економіки для його відновлення та подальшого розвитку. Протягом останніх років при формуванні економічної політики в Україні постійно наголошується на необхідності створення сприятливих умов для залучення іноземних інвесторів. Однак більшість заходів, що проводились під цим гаслом, призводили до погіршення підприємницького та інвестиційного середовища в країні.

Інвестиційний клімат – це система різноманітних природно-географічних, фінансових, економічних, соціально-культурних та організаційно-правових умов та факторів, якими володіє країна та які визначають її привабливою для інвестора. Інвестиційний клімат визначає інвестиційну привабливість країни [2, с.116].

Сьогодні держава має різні важелі для сприяння залученню іноземного капіталу. Найважливіші з них формують механізм залучення іноземного капіталу:

- інформаційне забезпечення;
- надання податкових пільг;
- надання митних пільг;
- використання фінансового механізму;
- державні гарантії (неможливість примусового вилучення іноземного капіталу).

Інформаційне забезпечення й центри допомоги іноземним бізнесменам мають інформувати інвесторів про різні проекти й умови їх здійснення за кордоном, систему оподаткування, адміністративно-правові процедури господарської діяльності тощо [5].

Потенційно Україна, володіючи значним внутрішнім ринком, розгалуженим промисловим і сільськогосподарським потенціалом, багатими та різноманітними природними ресурсами, а також вигідним геополітичним розташуванням, може стати одним з провідних реципієнтів інвестицій.

За підсумками рейтингу Світового банку "Ведення бізнесу 2013" ("Doing Business 2013") Україна не тільки покращила свої позиції на 15 пунктів (до 137 місця з 185 країн), а і увійшла до списку з 23 країн світу – найбільших реформаторів умов ведення бізнесу в 2011–2012 роках, які оцінює даний рейтинг. Україна також увійшла до списку країн-лідерів зростання у рейтингу серед країн СНД на ряду з Вірменією (+18 позицій до 32 місця), і на 9

позицій скоротила своє відставання від Росії, яка зайняла 112 місце у рейтингу “Doing Business 2013” (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка інвестиційного клімату в Україні [6]

Назва складових (субіндексів) індексу "Умови ведення бізнесу 2013"	2012	2013	Зміна 2013 до 2012	Тенденція ↑ ↓
Започаткування бізнесу	116	50	66	↑
Реєстрація власності	168	149	19	↑
Сплата податків	183	165	18	↑
Підключення до мережі електропостачання	170	166	4	↑
Виконання зобов'язань по контракту	44	42	2	↑
Банкрутство	158	157	1	↑
Отримання кредитів	23	23	0	=
Дозвільна система у будівництві	182	183	-1	↓
Зовнішня торгівля	144	145	-1	↓
Захист прав інвесторів	114	117	-3	↓

За даними Державної служби статистики України, у 2012 році в економіку України іноземні інвестори вклали 6,013 млрд дол. США прямих інвестицій, що на 7,2% менше від показника за 2011 рік (6,480 млрд дол.) (рис. 1).

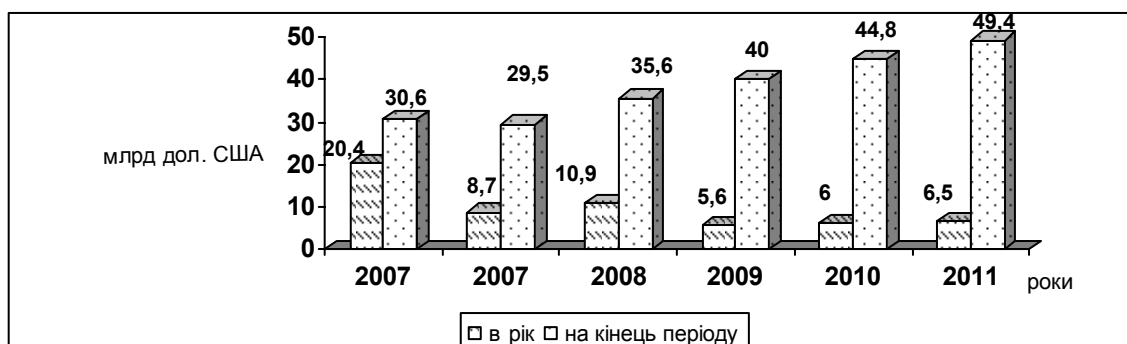

Рис. 1. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну у 2007–2011 роках [7]

Згідно зі статистичними даними, загальний обсяг внесених з моменту інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 січня 2013 року становив 54,462 млрд дол., що на 8,2% більше порівняно з обсягами інвестицій на початок 2012 року, і з розрахунку на одного українця становить 1 199 дол.

Як правило, інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. На підприємствах промисловості зосереджено 30,9 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну, у фінансових установах – 33,1% (рис. 2).

Станом на 01.01.2012 на підприємствах промисловості зосереджено 15238,6 млн дол. США, у т.ч. переробної – 13056,8 млн дол. США та добувної – 1492,4 млн дол. США. Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів внесено 6084,2 млн дол. США прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 2065,7 млн дол. США, хімічну та нафтохімічну промисловість – 1375,8 млн дол. США, машинобудування – 1226,0 млн дол. США, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 893,0 млн дол. США. В організації, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання

послуг підприємцям, внесено 5721,5 млн дол. США (11,6%), у підприємства торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 5193,5 млн дол. США (10,5%) [7].

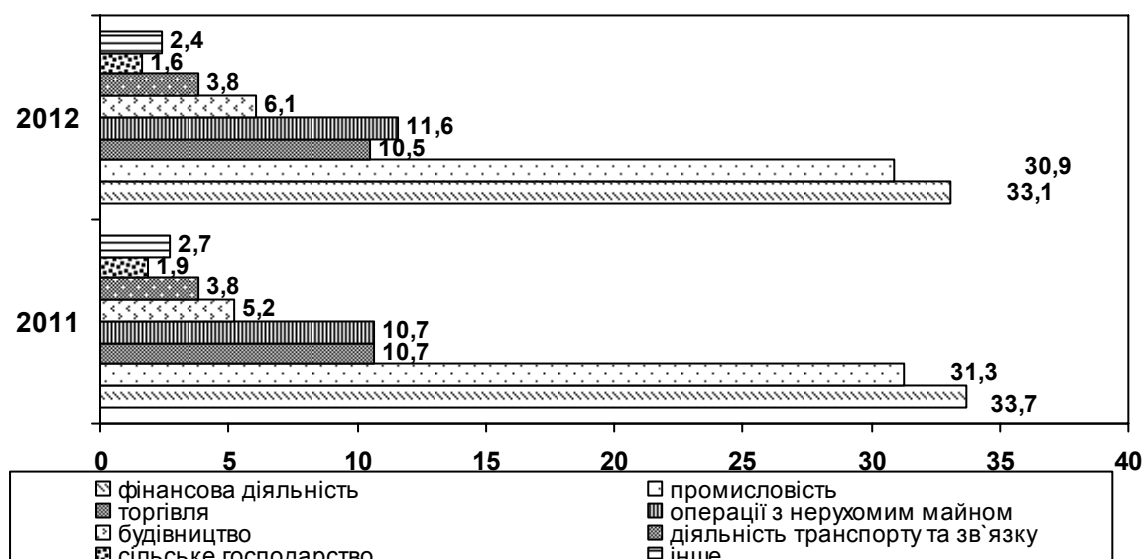

Рис. 2. Розподіл прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності (у % до загального обсягу інвестування) [7]

У 2012 році інвестиції надходили зі 130 країн світу. Основними країнами-інвесторами України залишаються Кіпр – 17,275 млрд дол., Німеччина – 6,317 млрд дол., Нідерланди – 5,169 млрд дол. і Російська Федерація – 3,786 млрд дол.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій у 2012 році, спрямованих в українську промисловість, становить 17,167 млрд дол. (31,5% загального обсягу), у фінансовий сектор – 16,106 млрд дол. (29,6%).

Варто пам'ятати, що досить сильний вплив на інвесторів має нестабільність політичної ситуації в державі. Коли інвестор-нерезидент бачить, що в країні ведеться антидемократична боротьба за владу, переслідування влади та постійна зміна законодавства і урядовців, тоді він розглядає все це як додатковий ризик, що може позначитися на прибутковості його вкладів. В такому випадку він намагається не ризикувати своїм капіталом і шукає країни з більш стабільним політичним середовищем.

В цілому статистичні дані та міжнародна інвестиційна позиція України свідчать, що Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Серед основних причин низького рівня інвестиційної активності слід виокремити:

- наявність ризиків дестабілізації на валютному ринку;
- збереження складної ситуації у банківській сфері, зокрема недостатні обсяги довгострокового кредитування вітчизняної економіки;
- обмежені можливості доступу до фінансових ресурсів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;
- незадовільну кон'юнктуру зовнішнього ринку за традиційними товарними групами українського експорту;
- зниження рівня прибутковості українських підприємств;
- вузький спектр сфер інвестування за галузями для середніх інвесторів;
- обтяжливі регуляторні процедури, зокрема: складність адміністрування податків, кількість та складність отримання дозволів, технічне регулювання (сертифікація та стандартизація); перевірки органів державного нагляду.

Нинішній уряд почав впроваджувати низку економічних реформ задекларованих у Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [6]. Зокрема, в рамках програми реформ здійснюватимуться конкретні заходи з покращення бізнес-клімату, а саме: удосконалення дозвільної системи, ліцензування, адміністративних послуг, започаткування та ліквідації бізнесу, державного нагляду та контролю, технічного регулювання, формування митних процедур.

Зазначені заходи сприятимуть покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в її економіку.

Тому актуальним на сьогодні залишаються питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [8].

Висновки. Проведене дослідження дає змогу констатувати, що держава з метою підтримки процесу залучення іноземних інвестицій розробила ряд заходів, які покликані задовольнити вимоги інвестора щодо спрощення самої процедури інвестування і підтримки інвестора у системі гарантування вкладів і зменшення податкового навантаження. Досягти підвищення інвестиційної активності можна за умови реалізації вітчизняної стратегії залучення іноземного капіталу. Перш за все, для покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно знайти економічний механізм, який дав би змогу збалансувати норму прибутку, рівень ризику, стимули й гарантії для залучення іноземних інвестицій у процес приватизації та розвитку експортного потенціалу, забезпечив бажаний кінцевий результат інвестування, тобто помітний внесок у розвиток економіки, підвищення ефективності її функціонування, впровадження сучасних технологій та методів управління. Важливо обрати пріоритети в інвестиційному процесі, які б забезпечили найвищий рівень його ефективності. Це зумовлює потребу здійснення таких заходів, як залучення іноземних партнерів до запровадження інвестиційних проєктів, пов'язаних із використанням інноваційного і промислового потенціалу та створенням нових організаційних форм інтеграції фінансового і промислового капіталу.

Список використаних джерел

1. Краснокутська О. Іноземні інвестиції в Україну: *contra spem spero* або що заважає інвестиційній привабливості України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kisilandpartners.com/ukr/knowledge/articles/1266>.
2. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : [навч. посіб.] / Т.В. Майорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
3. Удалих О.О. Управління інвестиційною діяльністю : [навч. посіб.] / О.О. Удалих. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 292 с.
4. Федоренко В.Г. Інвестування : [підручник] / В.Г. Федоренко. – К. : Алеута, 2006. – 434 с.
5. Диха М.В. Шляхи покращення інвестиційного клімату та активізації інвестиційних процесів в Україні / М.В. Диха, А.Ю. Руденко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 1. – С. 146–149.
6. Інвестиційний клімат України // Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>.
7. Інформація щодо інвестиційного клімату України станом на 01.01.2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : me.kmu.gov.ua/invest_klimat%2012_03.
8. Мартиновський В.С. Дослідження інвестиційного клімату в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2011_2/st10.pdf.